KOHDE
HYVINVOINTI–
OSAAMISTA KUNTIIN

3.12.2024 klo 13:30–15
Teams

Näe hyvä perheissä!

Päihteiden käytön ehkäisy lapsiperheissä

Milla Dahl
Master of Health Care
ODL Liikuntaklinikka

Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

KOHDE HYVINVOINTI– OSAAMISTA KUNTIIN

- **Toteuttajaorganisaatiot:**
  - Diakonia-ammattikorkeakoulu (päätoteuttaja)
  - ODL Liikuntaklinikka (osatoteuttaja)
- **Rahoittaja:** ESR+ (Euroopan sosiaalirahasto)
- **Toimintalinja 4**: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi
- **Erityistavoite 4.2** Uutta osaamista työelämään
- **Toiminta-aika:** 1.11.2023-31.10.2025
- **Toiminta-alue: Pohjois-Pohjanmaa**
  - Utajärvi, Muhos, Oulainen, Merijärvi, Alavieska, Kuusamo, Haapajärvi, Haapavesi, Siikajoki, Nivala, Pyhäntä, Taivalkoski, Kärsämäki, Reisjärvi, Ylivieska, Pyhäjoki

- **Tavoitteena vahvistaa** kuntien, seurakuntien ja järjestöjen työntekijöiden osaamista lapsiperheiden hyvinvoinnin ja terveyden tukemisessa.

  - Mielen hyvinvointi
  - Liikkuminen
  - Ravitsemus
  - Lepo ja palautuminen
  - Päihteiden käytön ehkäisy

- **Vahvistaa** HYTE-toimijoiden yhteistyötä hankekuntien sisällä, kuntien välillä sekä suhteessa hyvinvointialueeseen

Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Sisältö

- Ennakkotehtävä
- Lapsiperheiden ehkäisevä päihdetyö
  - Näkökulma: Vanhempien päihteiden käyttö
- Ehkäisevän päihdetyön esimerkit Pohjois-Pohjanmaalla
  - Kuntien ehkäisevä päihdetyö
  - Järjestöjen ehkäisevä päihdetyö
  - Seurakuntien ehkäisevä päihdetyö
  - Pohteen ehkäisevä päihdetyö
  - Yhteistyö ehkäisevässä päihdetyössä
- Jälkitehtävä

KOHDE
HYVINVOINTI–
OSAAMISTA KUNTIIN

Ennakkotehtävä

- **Kuuntele Lasisen Lapsuuden Läheltä-podcast jakso 5**:
  - **Suojaavien tekijöiden ja resilienssin merkitys selviytymisessä** (n. 33min)
  - Hyväksy sivustolla ensin evästeet (klikkaa sinisellä näkyvää tekstiä sivustolla: ”Please, accept statistics, marketing..”, niin näet podcastit.
  - Pääset tästä podcast sivulle: https://lasinenlapsuus.fi/tukea/muuta-tukea/lahelta-podcast/

Esimerkkejä lastenkirjoista

VANHEMMAN PÄIHDEONGELMA

- Kurkela Sanna: **Pikkuketun salaisuus** (PDF-muotoisena netissä)
- Laiho Saara: **Et ole yksin Pikku-Kurre**

LAPSEN PELOT

- Furman Ben: **Ollin painajainen**
- Oliver Gary & Wright Norman: **Peten ja Paten rohkeus löytyy**

LAPSEN HUOLET JA AHDISTUS

- Oliver Gary & Wright Norman: **Hannes Hirvi ja entäjossit**

LAPSEN SURULLISUUS

- Oliver Gary & Wright Norman: **Otso Onninen ja hymy hukassa**

LAPSEN SUUTTUMUS

- Oliver Gary & Wright Norman: **Jesse Jänis ja punaiset korvat**

VANHEMPIEN RIITELY

- Heikkilä Petra: **Kimurantti juttu**
- White Kathryn & Wright Cliff: **Hyvä päivä, paha päivä**

PERHEVÄKIVALTA

- Laiho Saara: **Urhea pikku-nalle**

ERO, LAPSEN SELVIYTYMINEN, LAPSEN ERI TUNTEITA, PAKENEMINEN JA TURVAN ETSIMINEN

- Harju Timo: **Satu kameleontille ja muita satuja sinulle** (PDF-muotoisena netissä)

Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Ehkäisevä päihdetyö pähkinänkuoressa

Mitä?

- **Toimintaa ja tapoja,** joilla ehkäistään ja vähennetään päihde- ja pelihaittoja (alkoholi, nikotiini, huumausaineet, raha- ja digipelaamisen ehkäisy ja haittojen vähentäminen) päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen ja yhteiskunnalle (THL, 2023; Ehyt, 2022)
- **Lisätään ymmärrystä** päihteiden käytöstä ja niiden ilmiöistä (THL, 2023)
- **Kaikki ovat oikeutettuja** ehkäisevään päihdetyöhön ja heidän läheisensä (lapset, nuoret, työttömät, iäkkäät tai vaikeasti päihderiippuvaiset)
- **Nykyaikainen ehkäisevä päihdetyö** on vuorovaikutteista ja osallistavaa (Ehyt, 2022)

Miksi? (AVI, 2023)

- Vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä on kunnalla, mutta ehkäisevää päihdetyötä tehdään yhteistyössä Pohteen kanssa
- Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan päihteiden kysyntään, saatavuuteen ja päihteiden käyttöön
    - Esim. vuorovaikutteisella päihdekasvatuksella ja viestinnällä voidaan vaikuttaa kysyntään
- Ehkäisevän päihdetyön on aina perustuttava tutkittuun tietoon ja näyttöön.
- Käytännön päihdetyöhön on monia hyväksi havaittuja menetelmiä ja toimintamalleja
- Ehyt ry on tehnyt suositukset kuntiin ehkäisevästä päihdetyöstä kunnan koon mukaan

Missä?

- Kunnan eri toimissa (liikunta-, kulttuuri-, vapaa-aika-, nuoriso- ja varhaiskasvatustoimissa)
- Järjestöt, liitos, yhdistykset.. (vapaaehtoiset myös)
- Seurakunnissa (perhe- ja nuorisotyö, diakoniatyö)
- Hyvinvointialueella (neuvola, sosiaalialan perhetyö, lastensuojelu, kouluterveys, työterveys)

Miten tehdä vaikuttavaa, ehkäisevää päihdetyötä lapsiperheiden kanssa?

- **Kunnan ehkäisevän päihdetyön lain mukaiset rakenteet kuntoon**
- **Osallista lapsiperheitä** (asukasraadit, kokemusasiantuntijuus, turvallisuuskävelyt)
- **Luodaan yhteiset käytännöt** eri ikäisten lasten vanhemmuuden tukemiseen
- **Varhaiskasvatuksessa yhteinen toimintatapa**, jolla ottaa puheeksi lapsen vanhemman päihteiden käyttö tai huoli tästä
- **Yhteistyö** lapsiperheitä kohtaavien ammattilaisten kanssa (lastensuojelu, varhaiskasvatus, järjestö, neuvola..)
    - Keskeiset yhteistyökumppanit kartoittaa ja sitouttaa

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Perheiden tunnistaminen

Mikä ajaa päihteiden käyttöön lapsiperheissä?

- Työttömyys, fyysinen tai psyykkinen sairaus, mielenterveyden haasteet (ahdistus, tunteiden turruttaminen), stressin purku, pienlapsi arki, unettomuus, yksinäisyys..
- Osa näistä ovat arjen tavallisia haasteita, mutta pitkittyessään ne voivat olla päihteiden käytön laukaiseva tekijä
- Päihdehäiriö kehittyy usein vuosien saatossa ja paraneminen kestää kauan tai sitä ei tapahdu ollenkaan

- **Päihteiden käytöltä suojaavat tekijät** (THL, 2022)
  - Turvallinen ja kannustava kasvuympäristö kotona, varhaiskasvatuksessa ja koulussa
  - Hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot
  - Turvalliset ja luottamukselliset sosiaaliset suhteet lähiyhteisöissä
  - Vallitseva päihteisiin ja muihin riippuvuuksiin liittyvä kulttuuri, asenne ja stigma
  - Vaikea saatavuus

- **Päihteiden käytön riskiä lisäävät tekijät** (THL, 2022)
  - Kasvuympäristön monimuotoiset ongelmat (väkivalta, laiminlyönnit, turvattomuus ja osattomuus)
  - Toimeentulon tai työllistymisen ongelmat
  - Yksinäisyys, heikot sosiaaliset suhteet, sairastuminen
  - Vallitseva päihteisiin ja muihin riippuvuutta aiheuttaviin toimintoihin myönteisesti suhtautuva kulttuuri
  - Helppo saatavuus

- **Lapsiperheissä katse vanhempiin**
  - Huomioi elämän murroskohdat (vanhempien ero, raskaus, työttömyys, raitistuminen, puolison menettäminen, sairastuminen..)
  - Kysy aina vanhemman jaksamisesta! Huomioi myös perheen lapsi ja nuori
  - Neuvola voi antaa tietoja varhaiskasvatukseen perheestä, jos perheeltä on lupa tähän!

AVI, 2023; THL, 2022

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Perheiden tukeminen ja hyvän näkeminen

- **Kaikista perheistä löytyy hyvää**, vaikka perheessä olisi päihdeongelmia
- **Yksikin** vahvuus ja tukitoimi voi auttaa perhettä eteenpäin
- **Keskustele, kuuntele, herätä luottamus, esitä avoimia kysymyksiä**
- **Osallista perhettä ja lapsia**
    - Mitä he toivovat? Tarvelähtöinen toive motivoi paremmin avun hakuun
- **Kannusta avun** hakemiseen matalalla kynnyksellä
    - Puhu suoraan tai mainitse sivulauseessa avun paikoista
- **Näe hyvää voimavaralähtöisesti**
    - Mitkä ovat perheen voimavarat?
        - Tukiverkosto, kuten isovanhemmat, läheiset, ystävät
        - Ulkopuolinen tukiverkosto, jos ei läheisiä tai heitä ei haluta hyödyntää (seurakunta, järjestöt, vapaaehtoiset, chat-palvelut..)
    - Mitkä ovat perheen vahvuuksia?
        - Mikä perheessä toimii? Onko heillä yhteisiä arkirutiineja, kuten yhdessä syöminen, yhteinen hetki päiväkodin tai koulun jälkeen, ulkoilu, harrastus tai muu yhteinen tekeminen?
        - Toimiiko päihteettömällä vanhemmalla vuorovaikutus perheen lapsiin?
        - Miten osoittaa lämpöä ja välittämistä lapsille, jotta lapsi tulee nähdyksi?
- **Mikä olisi vanhemman, lapsen tai nuoren mielestä ensimmäinen askel, johon vaikuttaisimme**?
    - Uupuneen vanhemman tai lapsen yksin on vaikea hakea itsenäisesti apua, ottakaa yhdessä yhteyttä tahoon X
- **Tutustu ja tunne työskentelypaikkakuntasi palveluihin**
    - Tukiverkostot, kohtaamispaikat, maksuttomat ja matalan kynnyksen toiminnot

KOHDE HYVINVOINTI– OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Kehitettävää: Vanhempien päihdekasvatus

- **Vanhempien päihteiden käytöllä** on hyvin vahva ja pitkäaikainen vaikutus lapsen tulevaisuuteen, hyvinvointiin ja terveyteen (Raitasalo, 2024)
  - Varhainen puuttuminen ehkäisee lapsen hyvinvoinnin heikentymisen ja antaa hänelle paremmat eväät tulevaisuuteen
  - Arvioiden mukaan n.89 000 lasta elää vanhemman kanssa, jolla on päihdeongelma (8,7 % kaikista alaikäisistä lapsista)
  - Suomessa oli 1 026 192 alaikäistä lasta vuonna 2022 (Tilastokeskus, 2024)
  - Monessa kunnan päihdesuunnitelmassa lapsiperheistä korostetaan nuoria, mutta entä pienemmät lapset tai vanhemmat?
    - Pienet lapset joutuvat vanhempien päihteiden käytön sijaiskärsijiksi
    - Vanhemmat eivät välttämättä tiedosta päihdekäyttäytymisensä merkitystä lapseen (MLL 2024.)

- **Vanhemmille tulisi järjestää päihdekasvatusta katkeamattomasti**
  - Lähestytään vanhemmuuden tukemisella pienlapsi arjessa (kasvatuksen tuki, kohtaamispaikat, arjen jaksaminen..)
  - Mitä apua on konkreettisesti tarjolla, jos haasteita jaksamisessa, yksinäisyydessä, unessa…
  - Mitä päihteet ovat ja mitkä ovat annossuositukset päihteille?
  - Mitkä ovat kuormittavia tekijöitä lapsiperheissä, jotka altistavat päihteiden käytölle?
  - Mitä tehdä, jos omassa tai lähipiirin henkilöllä on päihteiden käytön ongelmaa?
  - Kaikille vaka-ikäisten vanhemmille kun päiväkoti aloitetaan
  - Yhteinen tilaisuus ja kasvokkain tapahtuva, lisäksi kirjallinen esite kunnan palveluista ja sama myös netissä
  - Tämä pitäisi toteutua monen toimijan yhteistyöllä, jotta ehkäisevä päihdetyö ja päihdekasvatus olisi jatkuvaa, saumatonta ja vaikuttavaa
    - Neuvola, varhaiskasvatus, seurakunta, järjestöt, peruskoulu
    - Vanhempainilta kaikille ja lisäksi vaka-keskustelussa tuoda esille?

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Ehkäisevä päihdetyö pohjautuu kuntien perustyöhön

- **Liikuntapalvelut**
  - Edistävät ehkäisevää päihdetyötä ja hyvinvointia tarjoamalla mahdollisuuksia liikunnan harrastamiseen sekä järjestämällä ohjattua liikuntatoimintaa.
  - Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio (Valo ry, 2013) on linjannut urheiluyhteisön yhteiset eettiset periaatteet ehkäisevälle päihdetyölle tavoitteet
  - Urheiluseuroille ehkäisevän päihdetyön ilta sekä yhteistyön aloittaminen Ehyt ry:n kanssa
  - **Urheiluseuran valmentajilla ja henkilöstöllä** on mahdollisuus vähentää päihteistä koituvia haittoja rajaamalla päihteet toiminnan ulkopuolelle (Ehyt ry, 2024)
- **Kulttuuripalvelut**
  - Kulttuuripalvelut tarjoavat osallistavaa ja päihteetöntä toimintaa kaikenikäisille.
  - Osallistuminen kulttuuripalvelujen tarjoamaan harrastetoimintaan tarjoaa mielekästä tekemistä, joka ennaltaehkäisee päihteiden käyttöä. Yhteistyötä voidaan tehdään nuoriso- ja sivistystoimen (koulut) kanssa.
  - Kaiku-kortti vähentää eriarvoisuutta ja sitten ehkäisee päihteiden käyttöä
  - **Kirjaston tai muun kohtaamispaikan henkilökunnalla** on mahdollisuus tehdä ehkäisevää päihdetyötä tarjotessaan apua, tietoutta, tukea ja läsnäoloa tilan asiakkaalle (Ehyt ry, 2024)
- **Sivistystoimi**
  - Varhaiskasvatuksessa päihdekasvatusta lapsille sekä lasten vanhemmille
  - **Päiväkodin henkilöstön** ehkäisevä päihdetyö: Vanhemmuuden tukemista ja lapsen oirehtimiseen puuttumista. Päiväkodissa luodaan perusta vuorovaikutustaitojen kehittymiselle ja sosiaalisissa tilanteissa toimimiselle. Lastensuojeluilmoitukset ovat ennaltaehkäisevää päihdetyötä. Lasten kasvuolosuhteita turvaamalla voidaan ehkäistä päihteiden käytöstä aiheutuvia haittoja (Ehyt ry, 2024)
  - **Opettajalla** on suuri rooli käsitellä päihteisiin liittyviä ajankohtaisia teemoja oppilaitoksissa ja kouluympäristössä. Päihdekasvatus sisältyy terveystiedon opetukseen (Ehyt ry, 2024)
- **Nuorisotoimi**
  - Vahvistaa nuorten elämänhallintataitoja, jolloin pyritään ennaltaehkäisemään päihteiden käyttöä.
  - **Nuorisotyöntekijä** huolehtii nuorisotyön ehkäisevästä päihdetyöstä varmistamalla, että tiloissa ja tapahtumissa ei käytetä päihteitä. Nuorisotyöntekijän on hyvä suunnitella toimintaa niin, että ehkäisevän päihdetyön teemat pysyvät esillä säännöllisesti. (Ehyt ry, 2024)

Esimerkkejä kuntien tekemästä ehkäisevästä päihdetyöstä

- **Haapavesi**
  - Ehkäisevän päihdetyön teemaillat vanhemmille
  - Varhaiskasvatusyksiköiden alueet ovat päihteettömiä
  - Tuetaan lapsen hyvän itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä
  - **Kumppanuussopimus Ehyt ry:n** kanssa mm. kouluttamisen osalta (räätälöity kunnan budjettiin sopivaksi)
  - **EHKÄPÄ-työryhmä** (Nuorisotoimen työntekijät, järjestön edustaja, yritysedustaja, ikäihmisten edustaja (Omaishoitaja-yhdistyksestä), työllisyyspalveluiden edustaja, koulukuraattoreita sekä –terveydenhoitajia, lehtori/opinto-ohjaaja (alakoulu, yläkoulu, toinen aste), A-klinikan edustaja)

- **Haapajärvi & Pyhäjärvi**
  - Friends-toimintamalli (tunne, vuorovaikutustaitojen opettelu ja mielen hyvinvoinnin lisääminen kouluissa)

- **Nivala**
  - **Lapset puheeksi-keskustelu** varhaiskasvatuksessa 3- ja 5-vuotiaiden lasten huoltajille
  - **Varhaiskasvatuksessa toteutetaan päihdekasvatusta** lapsille leikin ja toiminnan kautta
  - **Varhaiskasvatuksessa sovitaan yhteinen toimintamalli** havaitessa huoltajien ongelmallista päihteiden käyttöä
  - **Yhteistyö urheiluseurojen** kanssa päihdetyön osalta (Ehyt ry tukee)
  - **Ehkäisevän päihdetyön vuosikello** (Päihdekysely, erilaiset teemat: Tipaton Tammikuu, EPT-teemaviikko, Selvänä kesään-kampanja, Anna lapselle raitis-joulu)
  - Esite Nivalan palveluista lapsiperheille (lapset, nuoret, vanhemmat)

- **Reisjärvi**
  - Kokemusasiantuntija
  - **Vanhemmuuden tueksi vertaistukiryhmä**
  - **Voimaperheet-toimintamalli 3-4-vuotiaille lapsiperheille** (varhaisen vaiheen ja matalan kynnyksen vanhemmuuden tukiohjelma)
  - A-klinikalta ostopalveluna

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Esimerkkejä kuntien tekemästä ehkäisevästä päihdetyöstä

- **Oulainen**
  - **Hallinnoi Jelppi-verkkoa**
  - Kalajoki, Merijärvi, Alavieska, Ylivieska, Reisjärvi, Oulainen, Sievi, Siikalatva ja Haapavesi
  - Matalan kynnyksen yksilö- ja starttivalmennusta, verkkovalmennusta, ryhmävalmennusta, seinätöntä työpajatoimintaa ja etsivää nuorisotyötä

- **Siikajoki**
  - **Voimaannu vanhempana-seutukunnallinen** työryhmä
  - **Kunnan nettisivuille informaatiota** ehkäisevästä päihdetyöstä ja palveluista
  - **Kannustetaan kunnan toimijoita päihdetyön** suunnitelman käyttöönottoon

- **Utajärvi**
  - **Vanhemmuuden tukeminen ja varhaisen puuttumisen malli**

- **Kuusamo**
  - Päihdehaasteissa vanhemmuuden tuki ja puheeksi otto
  - **Päihdeasenteeseen vaikuttaminen**

- **Pyhäntä**
  - **Yhteistyö** paikallislehden kanssa
  - **Maksuton varhaiskasvatus**
  - Kiertävä lastenhoitaja

Arjen tukena

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Ehkäisevän päihdetyön palvelut lapsiperheille: Järjestöt

- **Tekevät monipuolista ehkäisevää päihdetyötä** tarjoamalla matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, kouluttavat, mielekästä päihteetöntä toimintaa ja vertaistukea, tietoa ehkäisevän päihdetyön menetelmistä tai viestimällä riskeistä
- **Kunnissa on valtavasti erilaisia järjestöjä!**
- **Ehyt ry** (Ehyt ry, 2024)
  - Useampi kunta tekee yhteistyötä Ehyt ry:n kanssa
  - Ehyt ry kouluttaa kunnan asukkaita (lapset, nuoret, vanhemmat) ja ammattilaisia ehkäisevästä päihdetyöstä
  - Muruset-nettimummola
  - Paljon materiaalia oman työn tueksi (puheeksi otto, julisteet, ehkäisevän päihdetyön vuosikello-pohja)
  - Kulttuurisensitiivinen ehkäisevä työ
- **Ensi ja turvakotien liitto**
  - Matalan kynnyksen palvelut maksuttomasti tai pienellä maksulla
  - Vauvatalo (Oulu), Turvakoti & Päihde-ensikoti (Pidä kiinni-hoitojärjestelmä, Oulu), Turvakamu-sovellus
  - Raahe: Tenavatupa, Asumisen tuki nuorille perheille, Ensikoti
  - Etänä: Stressistä hyvinvointiin, Vauvaperheen unen ja väsymyksen ohjausta, Vauvaperheiden chat jaksamisen tukemiseen
  - Paljon maksutonta materiaalia oman työn tueksi ensikoteihin, päiväryhmiin, turvakoteihin tai tapaamispaikkoihin
- **Aktiiviset paikallisyhdistykset Pohjois-Pohjanmaalla**
  - **Mannerheimin Lastensuojeluliitto** (Pohjois-Suomen piiri ry) (Lastenhoitoapu, Perhepesät, paljon tapahtumia)
  - **4H-yhdistys**
  - **Suomen Punainen Risti (SPR)**
  - **Marttaliitto** (hyviä käytännön vinkkejä lapsiperheille arjen tueksi)
- **Matalan kynnyksen kohtaamispaikat perheille**
  - Asukas- ja kyläyhdistysten kohtaamispaikat kunnassa
  - MLL:n Perhepesät (Oulu, Ylivieska, Kuusamo)

Ehyt ry, 2022

Päihdeneuvonta

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Ehkäisevän päihdetyön palvelut: Seurakunnat

Kirkkopalvelut, 2019

- **Ei tarvitse olla kirkon jäsen saadakseen apua**
- **Matalan kynnyksen palveluita**
- **Seurakuntien kohtaamispaikat**:
  - Perhekerhot, päiväkerhot, tapahtumat, Lasten Kirkko, Lapsiparkki (maksuton hoitopaikka), Miesten ilta
- **Seurakunnat tekevät ehkäisevä päihdetyötä yhteistyössä** päihdetyön järjestöjen kanssa
  - Yhteinen toiminta, jonka kautta seurakuntien työntekijät tapaavat ihmisiä järjestöjen toiminnan yhteydessä
  - Sininauhaliitto kokoaa yhteen kristillisten järjestöjen päihdetyötä
  - Perhekerhoa voi järjestää yhteistyössä esim. MLL kanssa (Reisjärvi)
- **Seurakuntien päihdetyöhön sisältyy yksilö- ja ryhmätoimintaa**
  - Keskustelutuki, elämänongelmien käsittelyä, ratkaisujen etsintää diakoniatyön keinoin
  - Ryhmätoimintaa tukiryhmät, tapahtumat, retket, leirit
  - Päiväkeskusten kaltaista toimintaa, kuten avointen ovien toimintaa (aamiainen, lounas..)
  - Oulaisissa Viime tippa-ryhmä
- **Seurakunnat ja järjestöt ovat kehittäneet tukea riippuvuudesta kärsivien läheisille**
  - Sininauhaliitto: tukitoimintaa perheille ja läheisille
  - Al-Anon päihderiippuvaisten vertaistukea
  - AA:lla tukipalveluita lapsille ja nuorille, jotka kärsivät perheenjäsenen päihteiden käytöstä
  - Kirkon Perheneuvonta (Alavieska, Haapajärvi, Haapavesi, Kalajoki, Kärsämäki, Nivala, Oulu, Oulainen, Pyhäjoki, Reisjärvi, Sievi, Ylivieska)
- **Miehet käyttävät** päihteitä enemmän kuin naiset
  - Erityisesti Isälle-sivusto (puheeksi oton väline)

Mielenterveystalo.fi

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Ehkäisevän päihdetyön palvelut: Pohde

Pohde
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue

- **Sosiaali- ja terveyspalveluista** Pohjois-Pohjanmaalla vastaa hyvinvointialue Pohde
- **Perheiden palvelutarpeet ovat lisääntyneet** päihde- ja mielenterveyspalveluissa
- **Aikuisten lisääntyneet** mielenterveys- ja päihdeongelmat heijastuvat lasten ja nuorten palvelutarpeisiin

- **Lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelut**
  - **Neuvola** (äitiys, lasten- ja perheneuvola)
  - **Kouluterveydenhoito**
  - **Sosiaalipalvelut**
    - **Lapsiperheiden palveluohjaus** (neuvontaa asukkaille ja ammattilaisille)
    - **Lapsiperheiden sosiaalipalvelut** (arjen erilaiset haasteet, mm. mielenterveys, jaksaminen, päihteet..)
    - **Kasvatus- ja perheneuvonta**
    - **Palvelut kotiin** (lapsiperheiden kotihoidon palvelu, perhetyö- ja perhekuntoutus)
    - **Lastensuojelu**
      - Perhehoito, neuvontaa, tukihenkilö ja perhetoimintaa, yhteydenotto sosiaalihuoltoon tai lastensuojeluilmoitus (ennakollinen, lapsi voi ilmoittaa, nimettömyys)
  - **Digitaalinen sote-keskus** (mielenterveysongelmat, elämän kriisit, riskitasoinen rahapelaaminen tai päihteiden riskikäyttö..)
    - Alavieskan, Haapajärven, Haapaveden, Kalajoen, Kärsämäen, Merijärven, Nivalan, Oulaisten, Oulun, Pyhäjoen, Pyhäjärven, Pyhännän, Raahen, Reisjärven, Sievin, Siikajoen ja Ylivieskan asukkaille.
  - **Mielenterveyschat**

- **Pohjois-Pohjanmaalla päihdepalveluiden pääpaino on avopalveluissa** (AVI, 2023)
  - Neuvonta ja ohjaus, avohoidon vastaanotot, päivätoiminta (ryhmäkuntoutus), asumispalvelut, korvaushoito, katkaisu- ja vieroitushoito

Lapsiperheiden palveluohjaus

Kun perheen arjessa on vaikeuksia ja tarvitset tietoa sosiaalipalveluista.

Päihdepalvelujen neuvonta

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Vinkkejä ehkäisevään päihdetyöhön

Hyvän mielen kunta -työkalupakki

Ilmiöt \ Ikäryhmät	Raskaus ja vauvaikäiset	Varhaislapsuus (2–6 v.)	Alakoulu-ikäiset	Yläkoulu-ikäiset
Mielenterveys-taitojen vahvistaminen	Hoivaa ja leiki			KAMU Kave
			Nuoren mielen ensiapu®	
			Hyvän mielen taitomerkki	
		Hyvän mielen koulu		
Tunne- ja vuorovaikutus-taitojen vahvistaminen				Friends
				Lions Quest
		Askeleittain - Pienin askelin		
	Vavu			
Vanhemmuuden ja perheen tuki	Pidä kiinni®			
				Toimiva lapsi & perhe®
		Ihmeelliset vuodet		
	Voimaperheet			

FAMILIA

MLL MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

LAPSI ja vanhempien alkoholinkäyttö – Opas varhaiskasvatuksen työntekijöille

EN JAKSA

Omaperhe

TOIVO®

Evankelis-luterilainen kirkko mielenterveyden tukena

Martat

Barnahus

KIRKON PERHENEUVONTA

Lasinen lapsuus

Lapset puheeksi-menetelmä

Lähteet liitteissä linkkeineen

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN

Euroopan unionin osarahoittama

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

DIAK

ODL

Yhteistyö ehkäisevässä päihdetyössä

- **Laki velvoittaa** yhteistyöhön asukkaiden, yhteisöjen ja järjestöjen kanssa

- **Erilaisissa tilaisuuksissa ja tapahtumissa** on tullut korostetusti vastaan yhteistyö ehkäisevän päihdetyön suhteen
  - THL ja Pohde toivoo yhteistyötä
  - Yhteistyö korvaa resurssin puutetta

- **Kuntiin ja hyvinvointialueelle nimetään** oma järjestökoordinaattori
  - Vastaavat järjestöyhteistyöstä ja tukevat alueen asukkaiden osallistumista
  - Pohteella: Helena Liimatainen (huolehtii myös seurakunnan kanssa toteutuvat yhteistyön)
  - Kunnissa eri variaatioita: hyte-koordinaattori, järjestökoordinaattori, vapaa-aikaohjaaja…

- **Pohteen järjestöyhdyshenkilöt**
  - Järjestöyhdyshenkilöt edistävät järjestöjen ja seurakuntien yhteistyötä Pohteen kanssa eri paikkakunnilla

- **Pakka-toimintamalli** tukee yhteistyötä (Ehyt ry, 2022)
  - Useampi kunta Pohjois-Pohjanmaalla toteuttaa PAKKA-toimintamallia ja tämä on hyväksi havaittu
  - Ehkäistään päihdehaittoja yhteisöllisesti, joka vaikuttaa päihteiden saatavuuteen

- **Yhteistyötä tehdään paljon järjestöjen kanssa** (Ehyt ry)
  - Kunta päättää itse, minkä järjestön kanssa tekee yhteistyötä
  - Onhan kunnassasi jokin yhteistyötaho ehkäisevään päihdetyöhön?
  - Yhteistyötä voi lähteä luomaan Ehyt ry:n kanssa esim. Kumppanuussopimuksella (Haapavesi)

- **Yhteistyötä ei kannata ajatella liian vaikeasti**
  - Pohdi lapsiperheiden tarpeita oman työsi kautta ja näin pääset yhteistyökumppanin jäljille
  - Muista myös kysyä lapsiperheiden ajatuksia heitä koskettavista asioista

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN

Euroopan unionin osarahoittama

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

DIAK

ODL

Yhteistyö Kohde-hankkeessa- nappaa idea omaan toimintaan!

1. **Ulkovälkkä-Akatemia (Team Nivala):** Matalan kynnyksen liikuntakonsepti yläasteikäisille, nuorten toiveita kuunnellen.
2. **Halla-Peikon liikuntavuosi (Team Haapavesi):** Hauskojen maskottien ja liikuntatapahtumien avulla perheet saavat iloa liikkumisesta vuoden ympäri.
3. **Perheliikuntaa Oulaisiin (Team Oulainen):** Vapaaehtoisvetoiset perheliikuntavuorot lasten ja vanhempien yhteisiin liikuntahetkiin. Tarkoitus saada toiminto myöhemmin kunnan vetämäksi.
4. **Yhteisöllinen vuosikello (Team Merijärvi, Alavieska, Pyhäjärvi):** Vuosikello, joka vahvistaa alueen yhteisöllisyyttä ja tukee lapsiperheiden hyvinvointia
5. **Kirjasto 2.0 (Team Kärsämäki):** Kirjastosta uuden ajan yhteisökeskus, joka tukee hyvinvointia ja oppimista ja josta voi lainata osaamista.
6. **Lapsiperheiden kylätalkkari (Team Pyhäntä):** Satunnaista apua arkeen tarjoava käytännönläheinen tukipalvelu perheille.
7. **Vanhemmuuden varaventtiili (Team Haapajärvi & Reisjärvi):** Vertaistuki- ja arjenhallintakonsepti vanhemmuuden kuormituksen keventämiseksi.
8. **Joulu-Sammelin joulupolku (Team Kuusamo 1):** Jouluelämys, joka tuo yhteisön yhteen tunnelmallisen polun ympärille.
9. **Kuusamon vuosikello (Team Kuusamo 2):** Tapahtumakalenteri ja mobiilisovellus auttavat perheitä osallistumaan helposti alueen tarjontaan.
10. **Vapaa-aikapalveluiden vuosikello (Team Muhos):** Selkeä ja helppokäyttöinen kooste kaikista vapaa-ajan palveluista.
11. **Lapsiperheiden hyvinvointisuunnitelma (Team Utajärvi):** Kokonaisvaltainen suunnitelma, joka yhdistää eri toimijoiden tavoitteet ja resurssit lapsiperheiden tukemiseksi.
12. **Hyvinvointitapahtuma lapsiperheille (Team Taivalkoski):** Yhteisöllinen tapahtuma, joka tarjoaa iloa ja tukea perheille.

KOHDE HYVINVOINTI– OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Jälkitehtävä

- **Käy kokeilemassa jotain mielenkiintoa herättänyttä käytännön vinkkiä, joka sopisi työsi tueksi. Linkit vinkeistä löydät liitteistä tai lähdeluettelosta.**

- **Poimi itsellesi koulutuksen sisällöistä ehkäisevän päihdetyön kartta, jota voit hyödyntää työssäsi**
  - Mitkä ovat keskeisiä palveluita, joita voit hyödyntää työssäsi lapsiperheiden kanssa?
  - Jäikö joku puuttumaan?
  - Pääset katsomaan diat Kohde-hankkeen nettisivuilta:

    → kohde.diak.fi
    - ”Materiaalit”
    - ”Päihteiden käytön ennaltaehkäisy”
      - ”Näe hyvä perheissä!-materiaalit (PDF)”

Lähteet

- Aluehallintovirasto. 2023. Ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023. https://avi.fi/documents/25266232/147850625/Julkaisu-185_EPT+kunnissa_PSAVI_raportti_2023.pdf/edc1825c-2d5c-4c61-4d6d-374be42486db/Julkaisu-185_EPT+kunnissa_PSAVI_raportti_2023.pdf?t=1696308196419
- Ehyt ry. 2024. Ammattikasvattaja ja ehkäisevä päihdetyö – käytännön vinkkejä työhön. https://ehyt.fi/paihde-peli-info/tukea-eri-elamantilanteisiin/ammattikasvattaja-ja-ehkaiseva-paihdetyo/
- Ehyt ry. 2024. Kulttuurisensitiivinen ehkäisevä päihdetyö. https://ehyt.fi/paihde-peli-info/mita-on-ehkaiseva-paihdetyo/kulttuurisensitiivinen-ehkaiseva-tyo/
- Ehyt ry. 2024. Ratkaisuja kunnille ja hyvinvointialueille. https://ehyt.fi/vaikuttamistyo/ratkaisuja-kunnille-ja-hyvinvointialueille/
- Ehyt ry. 2022. Mitä on ehkäisevä päihdetyö? Opas kunta- ja aluevaltuutetuille. https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2022/05/Mita-on-ehkaiseva-paihdetyo-opas-kunta-ja-aluevaltuutetuille-2022-web-s.pdf
- Ehyt ry. 2024. Valmentaja, tue nuoren urheilijan päihteettömyyttä. https://ehyt.fi/paihde-peli-info/tukea-eri-elamantilanteisiin/valmentaja-tue-nuoren-urheilijan-paihteettomyytta/
- Ensi- ja turvakotien liitto. 2024. Tukea ammattilaisille. https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/
- Kohde-hanke. 2024. Ideointityöpajat Pohjois-Pohjanmaan kunnissa. https://kohde.diak.fi/kohde-tyopajakierros-tuotti-ideoita-lapsiperheiden-hyvinvoinnin-edistamiseksi/
- MLL, 2024. Vanhemman alkoholin käyttö. https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vanhempi-juo-liikaa/
- Nivala. KOOSTE LASTEN, NUORTEN JA VANHEMPIEN TUKIPALVELUISTA NIVALASSA. https://nivala.fi/sites/default/files/tiedostot/Vapaa-aika/Hyvinvointipalvelut/JAKSAMISTA%20TUKEVAT%20PALVELUT%20NIVALASSA%20ESITE.pdf
- Nivala, 2019. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. https://nivala.fi/sites/default/files/tiedostot/Vapaa-aika/Hyvinvointipalvelut/EPT%20suunnitelma%20VALMIS.pdf

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Lähteet

- Oulun evankelisluterilaiset seurakunnat. 2024. Kirkon perheneuvonta- apua perheen ja parisuhteen ongelmiin. https://www.oulunseurakunnat.fi/perheneuvonta
- Pohde, 2024. Lapsille ja perheille. https://pohde.fi/palvelumme/lapsille-ja-perheille/#perhepalvelut
- Pohde. 2024. Järjestöyhdyshenkilöt. https://pohde.fi/tietoa-meista/yhteistyo-ja-kumppanit/jarjestot-ja-seurakunnat/jarjestoyhdyshenkilot/sote-ja-perhekeskusten-jarjestoyhdyshenkilot/
- Pohde.2024. Päihdepalveluiden neuvonta. https://pohde.fi/palvelut/paihdepalvelujen-neuvonta/
- Raitasalo, K. 2024. Miten yleisiä perheiden päihdeongelmat ovat? Tutkimuksesta tiiviisti 23/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149101/TUTI2024_023_Miten%20yleisi%c3%a4%20perheiden%20p%c3%a4ihdeongelmat%20ovat_s_korjattu%20290524.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. 2024. Päihde- ja muut riippuvuudet. https://evl.fi/apua-ja-tukea/paihteet-ja-riippuvuus/
- THL, 2022. Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144684/URN_ISBN_978-952-343-825-5.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- THL, 2023. Mitä ehkäisevä päihdetyö on? https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdetyo/mita-ehkaiseva-paihdetyo-on
- THL. 2023. Päihdekasvatus. https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdetyo/ehkaiseva-paihdetyo-kouluissa-ja-oppilaitoksissa/paihdekasvatus
- Tilastokeskus, 2024. Lapsiperheiden määrä on pienentynyt selvästi jo pidemmän aikaa – isovanhemmat aiempaa lähempänä. https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2024/lapsiperheiden-maara-on-pienentynyt-selvasti-jo-pidemman-aikaa-isovanhemmat-aiempaa-lahempana
- Valo ry. 2013. Valo ry 2013. Urheiluyhteisön reilun pelin ihanteet ja tavoitteet. Valon syyskokous 30.11.2013. Viittaus löytyy Nivalan ehkäisevän päihdetyön suunnitelmasta.

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Pohjois-Pohjanmaan kuntien hyvinvointi- ja ehkäisevän päihdetyön suunnitelmat

- Haapajärvi. Ehkäisevän päihdetyön toimet 2024–2025 Haapajärvellä. https://www.haapajarvi.fi/sites/haapajarvi.fi/files/liitetiedostot/Haapaj%C3%A4rven%20EPT-suunnitelma%2024-25.pdf
- Haapavesi. 2023. EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN SUUNNITELMA 2023–2025. https://www.haapavesi.fi/sites/haapavesi.fi/files/EPT-suunnitelma_0.pdf
- Kuusamo. Kuusamon kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022-2023. https://www.kuusamo.fi/tiedostot/lasten-ja-nuorten-hyvinvointisuunnitelma/
- Nivala, 2019. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. https://nivala.fi/sites/default/files/tiedostot/Vapaa-aika/Hyvinvointipalvelut/EPT%20suunnitelma%20VALMIS.pdf
- Pyhäntä.2023. PYHÄNNÄN KUNNAN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN SUUNNITELMA 2023-2025. https://pyhanta.fi/sites/default/files/PYH%C3%84NN%C3%84N%20KUNNAN%20HYVINVOINNIN%20EDIST%C3%84MISEN%20SUUNNITELMA%202023-2025.pdf
- Pyhäjärvi. Laaja hyvinvointikertomus 2017–2021 ja hyvinvointisuunnitelma 2022–2025https://pyhajarvi.fi/sites/default/files/siirretyt/89%20-%202022%20Hyvinvointikertomus%202017-2021%20ja%20hyvinvointisuunnitelma%202022-2025%20%28kvalt%2028.2.2022%29_0.pdf
- Reisjärvi. Hyvinvointisuunnitelma 2024–2027. https://www.reisjarvi.fi/sites/reisjarvi.fi/files/HYVINVOINTISUUNNITELMA%202024%20-%202027%20%282%29.pdf
- Siikajoki. 2022. Laaja hyvinvointikertomus 2022-2025. https://www.hyvinvointikertomus.fi/preview/17722575297#chapter-46
- Utajärvi. Hyvinvointikertomus- ja suunnitelma 2021-2025. https://www.utajarvi.fi/tiedostot/Hyvinvointi/UTAJRVENKUNNANHYVINVOINTIKERTOMUS2022.pdf

Kunnissa on paljon hyvää ja he tekevät paljon työtä asukkaiden hyvinvoinnin eteen. Suosittelemme tutustumaan oman kunnan tai työskentelykunnan hyvinvointisuunnitelmaan tai kertomukseen, josta käytännön asioita ja tekoja saa esille. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelmat voivat sisältyä varsinaiseen hyvinvointisuunnitelmaan, joten kannattaa katsoa ensimmäisenä sisällysluettelo tai liitteet.

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Liitteiden lähteet

- Barnahus, https://barnahus.fi/
- Ehyt ry. 2024. Päihdeneuvonta. https://ehyt.fi/paihde-peli-info/paihdeneuvonta/
- Ehyt ry. 2024. Päihdekasvatus. https://ehyt.fi/paihde-peli-info/mita-on-ehkaiseva-paihdetyo/paihdekasvatus/
- Ehyt ry. 2024. Ehkäisevän päihdetyön vuosikello. https://ehyt.fi/tuote/kampanjoiden-vuosikellojuliste-2025/
- Ehyt ry. 2024. Vanhemmuuden taidot-opas. https://ehyt.fi/tuote/kuuntele-ensin-toimintavihko/
- En jaksa.fi https://enjaksa.fi/
- Ensi- ja turvakotien liitto. 2024. Näin me autamme. https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/
- Familia, 2024. Tietoa toiminnasta. https://www.familiary.fi/tietoa.html
- FINFAMI. 2013. Opas vanhemmille, joilla on mielenterveyden ongelmia- Miten autan lastani? https://oppaat.finfami.fi/wp-content/uploads/sites/36/Miten_autan_lastani.pdf
- Forssa. 2022. Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma v. 2022-2025. https://www.tammela.fi/sites/default/files/ehkapa-2022-2025.pdf
- Kirkkopalvelut. 2019. Erityisesti Isältä erityisesti Isälle. https://erityisestiisa.fi/wp-content/uploads/2020/04/erityisesti_isalle_opas.pdf
    - Sivusto: https://erityisestiisa.fi/
- Kurkela, S. Pikku Ketun salaisuus. http s://lasinenlapsuus.fi/wp-content/uploads/sites/5/2023/04/pikkuketun_salaisuus.pdf
- Lasinen Lapsuus-nettisivusto, Päihdelinkki https://lasinenlapsuus.fi/
- Lasinen Lapsuus. 2024. Apua lapselle. https://lasinenlapsuus.fi/tukea/apua-lapselle/

KOHDE HYVINVOINTI–OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL

Liitteiden lähteet

- Lapsi ja vanhempien alkoholinkäyttö - Opas varhaiskasvatuksen työntekijöille. 2010. https://lasinenlapsuus.fi/wp-content/uploads/sites/5/2023/04/lapsi_ja_vanhempien_alkoholinkaytto_-_opas_varhaiskasvatuksen_tyontekijoille.pdf
- Lasinen Lapsuus. 2011. JOS SAIS KOLME TOIVOMUSTA – Työkirja päihdeasioista varhaiskasvatuksen työntekijöille. https://lasinenlapsuus.fi/wp-content/uploads/sites/5/2023/04/jos_sais_kolme_toivomusta_tyokirja_paihdeasioista_varhaiskasvatuksen_tyontekijoille.pdf
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2024. Perhe lasten hoitajan työnantajana. https://www.mll.fi/perhe-lastenhoitajan-tyonantajana/
- Martat. 2024.Lapsiperheet. https://www.martat.fi/marttapalvelut/lapsiperheet/
- Mieli ry. 2024. Hyvän mielen kunta. https://mieli.fi/yhteiskunta/mielenterveys-suomessa/hyvan-mielen-kunta/
- Mieli ry. Perheet. 2024. https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/
- Mielenterveystalo. 2024.Evankelisluterilainen kirkko mielenterveyden tukena. https://www.mielenterveystalo.fi/fi/evankelis-luterilainen-kirkko-mielenterveyden-tukena
- Mielenterveystalo. 2024. Lapset puheeksi-menetelmä. https://www.mielenterveystalo.fi/fi/ihmissuhteet/lapset-puheeksi-menetelma
- Nivala: Ehkäisevän päihdetyön malli (sisältää liikkumisen ja kulttuuripuolen yhteistyön)
    - Nivalan mallista on blogikirjoitus: https://ehyt.fi/uutishuone/blogit/nivalassa-panostetaan-ehkaisevaan-paihdetyohon/
- Omaperhe-sivusto https://omaperhe.fi/ (POHDE ei ole ottanut toistaiseksi käyttöön, mutta sivustoa voi hyödyntää kuitenkin)
- Pohde, 2024. Digitaalinen sote-keskus. https://pohde.fi/palvelumme/digitaaliset-palvelut/digitaalinen-sote-keskus/
- Toivo.fi-sovellus https://olkatoiminta.fi/toivo/tietoa-toivo-vertaistukisovelluksesta/
- THL. 2018. Lastenneuvola ja varhaiskasvatus lapsen päihteettömän kasvuympäristön tukena. https://www.julkari.fi/handle/10024/135921

KOHDE HYVINVOINTI– OSAAMISTA KUNTIIN
Euroopan unionin osarahoittama
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
DIAK
ODL